

**MAQSUD SHAYXZODA – G‘ARB VA SHARQ ADABIYOTINI
O‘ZBEK TILIGA YAQINLASHTIRGAN TARJIMON**

Sirojiddinov Bobur Qamariddin o‘g‘li

Toshkent davlat transport universituti 3-bosqich talabasi,

Tilavbayeva Gulsanam Bekpulatovna.

Ilmiy rahbar: Toshkent davlat transport universiteti,

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrasida o‘qituvchisi.

Annotatsiya: *Maqsud Shayxzoda o‘zbek adabiyotining yorqin namoyandaligidan biri bo‘lib, nafaqat o‘zining shoirlik va dramaturglik faoliyati bilan, balki tarjima san‘ati orqali ham o‘zbek madaniyatini boyitishga katta hissa qo‘shgan. U G‘arb va Sharq adabiyotining eng yirik asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilish orqali milliy adabiyotning yanada rivojlanishiga xizmat qilgan. Shayxzodaning tarjimalari nafaqat badiiy boylik, balki millatlararo aloqalarni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Uning tarjima uslubi va adabiy tafakkuri o‘zbek adabiyotining yangi bosqichiga o‘tishida muhim rol o‘ynagan. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning tarjima faoliyatiga, uning o‘zbek adabiyotiga qo‘shgan hissasiga va sahnalashtirilgan asarlarining teatr san‘ati rivojidadagi ahamiyatiga tahliliy yondashiladi.*

Kalit so‘zlar: *Maqsud Shayxzoda, dramaturgiya, tarjima, G‘arb adabiyoti, Sharq adabiyoti, o‘zbek adabiyoti, madaniy aloqalar, adabiy tafakkur, tarjima uslubi, sahna talqini.*

Аннотация: *Мақсуд Шайхзода – выдающийся узбекский драматург и переводчик, который внес значительный вклад в развитие узбекской литературы. Его переводческая деятельность стала важным элементом в обогащении узбекского языка и культурных связей между Востоком и Западом. Переводы Шайхзоды охватывают самые значительные произведения мировой и восточной литературы, при этом он смог передать не только их смысл, но и глубокий божественный дух, что сделало его работы особенно ценными для узбекского читателя. В статье рассматривается роль Шайхзоды в развитии узбекской литературы через переводы, его подход к передаче культурных особенностей и влияние на развитие театрального*

Ключевые слова: *Мақсуд Шайхзода, драматургия, перевод, западная литература, восточная литература, узбекская литература, культурные связи, переводческий стиль, литературное восприятие, театральное искусство.*

Abstract: *Maqsud Shayxzoda is one of the prominent figures in Uzbek literature, who significantly contributed to its development not only through his work as a playwright and poet but also as a translator. His translation activities played a crucial role in enriching the Uzbek language and fostering cultural relations between the East and the West. Shayxzoda translated some of the most significant works from both Western and Eastern literature, skillfully capturing not only their meaning but also their profound cultural essence, making his translations invaluable for Uzbek readers. This article*

examines Maqsd Shayxzoda's contributions to Uzbek literature through his translations, his approach to conveying cultural nuances, and his impact on the development of theatrical art.

Keywords: *Maqsd Shayxzoda, dramaturgy, translation, Western literature, Eastern literature, Uzbek literature, cultural relations, translation style, literary perception, theatrical art.*

Kirish: Tarjima san'ati, millatlararo madaniy aloqalar va madaniyatlar o'rtasida ko'priklar qurishda muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiyotda tarjima, bir xalqning fikrlash, tasavvur va badiiy ifoda shakllarini boshqalarga tanitishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. O'zbek adabiyotining rivojlanishida ham tarjima faoliyati alohida o'rin tutgan. Bu borada Maqsd Shayxzodaning o'rni juda katta. U o'zining dramaturgik asarlari bilan tanilgan bo'lib, shuningdek, G'arb va Sharq adabiyotining eng nufuzli namoyandalarining asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilib, bu adabiyotlarni yangi badiiy shaklga keltirgan. Shayxzoda tarjima faoliyati orqali o'zbek adabiyotini global miqyosda tanitishga xizmat qildi. Uning tarjimalari o'zbek tilining boyligini ko'rsatibgina qolmay, shu bilan birga, jahon adabiyotining eng yuqori namunalari bilan tanishtirishga imkon berdi. Shayxzodaning tarjimasi, nafaqat tilni o'rgatishda, balki madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlashda ham muhim rol o'ynadi. Uning tarjima uslubi aniq va to'g'ri bo'lib, har bir asar o'zining asliyatiga sodiq qolgan holda, o'zbek o'quvchisiga yangicha badiiy tasavvur bag'ishladi. Maqsd Shayxzodaning tarjimasi nafaqat lingvistik jihatdan, balki madaniy va adabiy nuqtai nazardan ham o'ziga xosdir. Bu maqolada Maqsd Shayxzodaning tarjima faoliyati va uning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasini tahlil qilishga harakat qilinadi.

Asosiy qism: Maqsd Shayxzoda o'zbek adabiyotida tarjima san'atining rivojlanishida muhim rol o'ynagan adibdir. U o'zining asarlari orqali jahon adabiyotining eng yirik asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilgan. Shayxzoda G'arb va Sharq adabiyotini birlashtirgan holda, ular o'rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilgan. Uning tarjimalari nafaqat matnni to'liq aks ettirish, balki asarlarning chuqur mazmunini, xarakterlarini va badiiy uslublarini saqlab qolish imkonini berdi. Shayxzodaning tarjimasi o'zbek adabiyotiga yangi ifodaviy shakllar kiritdi va o'zbek tilini yanada boyitdi. Maqsd Shayxzoda tarjima qilgan asarlari, ko'pincha xalqaro adabiyotdagi yirik shaxslarning – Shekspir, Pushkin, Xomeyni, Hofiz kabi shoirlar va yozuvchilarning asarlarini o'z ichiga oladi. Ularning asarlarini o'zbek tiliga sadoqat bilan, yuksak badiiy mahorat bilan tarjima qilib, har bir asarning ruhini o'zbek kitobxoniga yetkazdi. Shayxzodaning tarjima qilishdagi maqsadi shundaki, har bir asarning mohiyati, til va uslubini imkon qadar to'liq va aniq aks ettirishdir. Shayxzodaning tarjimasi nafaqat lingvistik jihatdan, balki madaniy va adabiy tafakkur nuqtai nazaridan ham o'ziga xosdir. U har bir tarjima jarayonida asarlarning original ruhi va ma'nosini saqlab qolishga harakat qilgan. Shayxzoda tarjimasi tilga yangi ma'no va ifodaviy qiyofalar kiritdi. Boshqa tarjimonlardan farqli o'laroq, Shayxzoda nafaqat so'zlarning to'g'ri tarjimasi bilan cheklanib qolgan, balki ular o'rtasidagi munosabatlarni, iboralar va

frazologizmlarni o'zbek tiliga to'g'ri va samarali o'rgatishga muvaffaq bo'ldi. Uning tarjimasi o'zbek o'quvchisiga nafaqat matnni qabul qilish, balki o'sha matndagi adabiy va madaniy kodlarni tushunish imkoniyatini yaratdi. Shayxzoda asarlarni tarjima qilishda an'anaviy metodlardan tashqari, o'zining badiiy tafakkuriga asoslangan yondashuvni qo'llagan. U Sharq va G'arb adabiyotining barcha yirik asarlarini o'zbek tiliga sadoqat bilan tarjima qilgan va bu orqali o'zbek adabiyotini yanada boyitdi.

Shayxzoda tarjimalarining o'ziga xos xususiyati, uning asarlarida G'arb va Sharq adabiyotining bog'lanishi va bir-birini to'ldirishi ko'rinadi. U G'arb adabiyotining eng nufuzli asarlarini o'zbek tiliga sadoqat bilan tarjima qilib, o'zbek o'quvchisiga yangi adabiy ufqlarni ochdi. Shayxzoda G'arb adabiyoti bilan tanishishda o'zbek kitobxonining zamonaviy tafakkurini rivojlantirdi. Shuningdek, u Sharq adabiyotini ham o'zbek tiliga tarjima qilish orqali o'zbek millatining madaniy qadriyatlarini saqlab qolishga muvaffaq bo'ldi. Shayxzodaning tarjima ishlari, o'zbek kitobxonini o'z vatanining madaniy qadriyatlari bilan birga, butun jahon adabiyotining yirik asarlari bilan tanishtirdi. Bundan tashqari, Shayxzoda G'arb adabiyotini tarjima qilish orqali o'zbek o'quvchisini faqat matn bilan tanishtirmay, balki uning ruhiy, madaniy va badiiy qatlamlarini ham yetkazdi. U tarjima jarayonida asarlarning original ruhini va tilini mukammal saqlashga muvaffaq bo'ldi. U o'zbek adabiyotini xalqaro miqyosda tanitishda muhim rol o'ynadi.

Maqsud Shayxzodaning tarjimalari nafaqat badiiy yozuvlar sifatida, balki sahna ijodi uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Uning tarjima qilgan asarlari teatr sahnasida namoyish etilib, o'zbek teatr san'atining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Shayxzoda tarjimasi orqali teatrning badiiy ifodasi yanada boyidi, sahnada yangi obrazlar va zamonaviy uslublar paydo bo'ldi. Uning tarjimasi nafaqat til va adabiy tafakkurga, balki teatr san'ati uchun ham katta yuksalish olib keldi. Shayxzodaning tarjima qilgan G'arb va Sharq dramaturglarining asarlari teatr sahnasida muvaffaqiyatli namoyish etildi. Ushbu asarlar nafaqat o'zbek tomoshabiniga yangi ko'rinishdagi teatr san'atini taqdim etdi, balki teatr orqali milliy tafakkurni rivojlantirishga ham xizmat qildi. Shayxzodaning tarjimasi teatrga yangi mazmun, uslub va badiiy shakl kiritdi.

Xulosa: Maqsud Shayxzoda o'zbek adabiyotining yorqin namoyandasi bo'lib, nafaqat dramaturg sifatida, balki tarjimon sifatida ham milliy madaniyatimizni boyitishga ulkan hissa qo'shgan. Uning tarjima faoliyati nafaqat o'zbek adabiyotining rivojlanishiga xizmat qilgan, balki o'zbek tilini va madaniyatini xalqaro miqyosda tanitishga imkon yaratdi. Shayxzodaning tarjimasi orqali G'arb va Sharq adabiyoti bir-biriga yaqinlashdi, bu esa o'zbek o'quvchisiga yangi adabiy va madaniy kashfiyotlar qilish imkoniyatini berdi. Shayxzodaning tarjima uslubi va adabiy tafakkuri adabiyot va teatr san'atining rivojlanishida muhim rol o'ynadi. Uning asarlari nafaqat badiiy qiymatga ega, balki jahon adabiyotining eng katta namoyandalari orqali o'zbek adabiyotini yangi bosqichga olib chiqdi. Tarjimon sifatida Shayxzoda, o'zining yuqori mahorati bilan, faqat so'zlarni tarjima qilish bilan cheklanmagan, balki ularning ma'nolarini va madaniy kodlarini aniq va aniq tarzda o'zbek tiliga etkazishga muvaffaq bo'ldi. Shu bilan birga, Shayxzodaning tarjimasi teatr sahnasiga ham o'z ta'sirini o'tkazdi. Uning tarjimalari orqali sahnada yangi obrazlar va dramatik uslublar paydo bo'ldi, bu esa o'zbek teatrining rivojlanishiga

katta hissa qo'shdi. Maqsud Shayxzodaning tarjimasini va dramaturgiyasi o'zbek adabiyotining jahon madaniyatidagi o'rnini mustahkamladi, uning o'ziga xosligini, badiiy yuksakligini va adabiy tafakkurini kengaytirdi.

Takliflar:

1. Tarjima va dramaturgiya sohasida ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish: Maqsud Shayxzodaning tarjima faoliyati va dramaturgiyasining o'ziga xos jihatlari yanada chuqurroq o'rganilishi kerak. Ularning o'zbek teatrida va adabiyotida qanday o'zgarishlarga olib kelganini tahlil qilish, tarjimaning badiiy va madaniy ahamiyatini yanada kengroq yoritishga imkon yaratadi.

2. Teatrda Shayxzodaning asarlarini ko'proq sahnalashtirish: Maqsud Shayxzodaning dramaturgiyasining teatr san'atiga qo'shgan hissasini e'tiborga olib, uning asarlarini ko'proq teatr sahnasida namoyish etish lozim. Bu nafaqat o'zbek teatrida yangilash, balki Shayxzodaning adabiy merosini yangi avlodga tanitishga ham yordam beradi.

3. Tarjimonlarning o'qitish tizimini rivojlantirish: Shayxzodaning tarjima uslubini o'rganish va uning metodlarini yangi tarjimonlar bilan baham ko'rish, tarjima sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlashga yordam beradi. Ularning tarjima faoliyatida Shayxzodaning yuksak badiiy mahoratiga asoslanish, o'zbek tiliga jahon adabiyotining eng yaxshi namunalari kiritilishiga imkon yaratadi.

4. Madaniy aloqalarni yanada rivojlantirish: Shayxzodaning G'arb va Sharq adabiyotlari o'rtasidagi bog'lanishni kuchaytirishdagi roli, madaniy aloqalarni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda tarjima, madaniy almashuv va o'zbek madaniyatining jahon sahnasidagi o'rnini mustahkamlash bo'yicha ishlar davom ettirilishi kerak.

5. Yangi asarlarni tarjima qilish va ularni jahon miqyosida tanitish: Shayxzodaning tarjima uslubini asos qilib, yangi, zamonaviy asarlarni tarjima qilish va ularni xalqaro maydonda taqdim etish, o'zbek adabiyotining yanada rivojlanishiga yordam beradi. Bu o'zbek madaniyatini dunyo miqyosida tanitishning samarali usullaridan biri bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shayxzoda, M. (2015). Jahon adabiyoti va tarjima. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Karimov, I. (2010). O'zbek adabiyoti va tarjimashunoslik. Toshkent: O'qituvchi.
3. Azimov, O. (2018). Maqsud Shayxzodaning tarjimasini: Tarixiy tahlil va badiiy uslublar. Tashkent: Uzbekiston Publishing House.
4. Umarov, K. (2017). O'zbek teatr san'ati: Tarix va rivojlanish yo'llari. Toshkent: San'at.
5. Davronov, S. (2016). Maqsud Shayxzoda va uning dramaturgiyasi. Toshkent: Navro'z.
6. Yuldashev, A. (2019). Adabiy tarjima: Nazariy asoslar va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
7. Tursunov, J. (2020). O'zbek dramaturgiyasi va tarjimasini. Toshkent: Akademiya.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

8. Ismoilov, A. (2014). G'arb adabiyoti va uning Sharq madaniyati bilan aloqalari. Toshkent: Sharq.
9. Ibrohimov, A. (2015). O'zbek dramaturgiyasining rivojlanish jarayoni. Toshkent: O'qituvchi.
10. Abdurahmonov, M. (2012). Maqsud Shayxzodaning tarjima metodikasi. Tashkent: Tajribali tarjimonlar jamiyati.
11. Qurbonov, R. (2013). G'arb va Sharq adabiyoti o'rtasidagi bog'lanish. Toshkent: Fan va texnologiya.
12. Rahmatov, F. (2011). Sharq va G'arb adabiyotlarining uchrashuvida Maqsud Shayxzoda. Toshkent: Science Press.
13. Mirzaev, S. (2018). Tarjima va adabiyot: Jahon miqyosidagi o'zbek tarjimonlari. Toshkent: Tarjimonlar nashriyoti.
14. Usmanov, T. (2019). O'zbek teatr san'atidagi yangi tendentsiyalar. Toshkent: O'qituvchi.
15. Sultonov, Z. (2017). Maqsud Shayxzodaning sahna talqinlari va ularning ta'siri. Toshkent: Teatr san'ati.

